

Latvijas Republikas tiesībsargs

Preses konference

**Tiesības dzīvot sabiedrībā:
deinstitutionālizācijas procesa un
valsts sociālās aprūpes centru realitāte**

Rīga, 13.10.2020

Ievads – tiesībsargs Juris Jansons

I Koncepta tiesības dzīvot sabiedrībā valsts politikas trūkums un deinstitutionalizācijas (DI) process

- Ineta Piļāne, tiesībsarga vietniece

II Apstākļi valsts sociālās aprūpes centros (VSAC)

- Inga Šķestere, Biedrība “Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” valdes priekšsēdētāja

I

Koncepta tiesības dzīvē sabiedrībā valsts politikas trūkums un DI process

DI mērķis un jēga

- DI mērķis ir samazināt cilvēku skaitu VSAC un attīstīt sabiedrībā balstītos pakalpojumus pašvaldībās (gan tiem cilvēkiem, kuri iepriekš dzīvoja VSAC, gan tiem, kas dzīvo ģimenēs). Ar papildu mērķi, lai ģimenēs dzīvojošos neievieto VSAC.
- DI procesā tiek izvērtēti gan VSAC, gan sabiedrībā dzīvojošie cilvēki

Cik daudz cilvēku piedalās DI procesā?

	Rīgas plānošanas reģions	Vidzemes plānošanas reģions	Kurzemes plānošanas reģions	Zemgales plānošanas reģions	Latgales plānošanas reģions*
DI projektā izvērtēto cilvēku skaits	641 pilngadīgie 490 bērni ar FT 398 bērni no BSAC	475 pilngadīgie 482 bērni ar FT 156 bērni no BSAC	394 pilngadīgie 331 bērni ar FT 126 bērni no BSAC	387 pilngadīgie 392 bērni ar FT 239 bērni no BSAC	462 pilngadīgie 403 bērni ar FT 209 bērni no BSAC
<i>No tiem pilngadīgie ar GRT no VSAC</i>	<i>201</i>	<i>75</i>	<i>107</i>	<i>128</i>	<i>100</i>
Sabiedrībā balstīto pakalpojumu saņēmušo cilvēku skaits	173 pilngadīgie 316 bērni ar FT	99 pilngadīgie 249 bērni ar FT	67 pilngadīgie 169 bērni ar FT	140 pilngadīgie 262 bērni ar FT	101 pilngadīgie 267 bērni ar FT

• Saskaņā ar Plānošanas reģionu sniegto informāciju uz 30.09.2020.

Cik daudz pilngadīgo VSAC klientu piedalās DI procesā?

*Cilvēki, kas dzīvo VSAC, dati uz 01.01.2020 (Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/lv/nozares-politika/socialie-pakalpojumi/ilgstosas-socialas-aprupes-un-socialas-rehabilitācijas-pakalpojumi>)

**Cilvēki, kas kopš 2015.gada līdz šim piedalās DI projektā, VSAC sniegtā informācija uz 2020. gada 1. oktobri

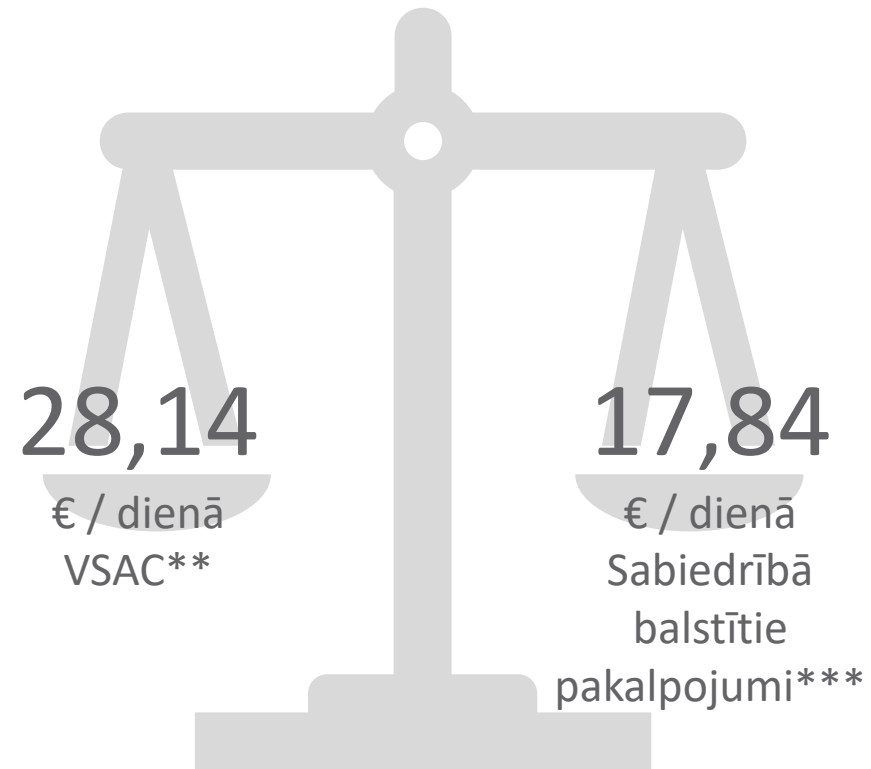
***Cilvēki, kas kopš 2015.gada līdz šim DI projektā ir izstājušies no VSAC un saņem sabiedrībā balstītos pakalpojumus pašvaldībās, VSAC sniegtā informācija uz 2020. gada 1. oktobri. Savukārt saskaņā ar Plānošanas reģionu sniegto informāciju uz 30.09.20250. izgājušo personu skaits DI projekta ietvaros ir vēl mazāks – 36 personas.

“Nevar sagatavot dzīvei sabiedrībā, ja cilvēks nedzīvo sabiedrībā”

- DI projektā iesaistīts pavisam neliels VSAC klientu skaits
- Jēgpilnas aktivitātes DI projektā faktiski nenotiek
- Ievietojot cilvēku VSAC, cilvēka dzīves kvalitāte degradējas

Valstī nav stratēģijas un rīcības plāna, kā pilngadīgām personām ar smagu garīgu atpalcību nodrošināt iespēju dzīvot ģimeniskā vidē grupu mājā ar īpašo kopšanu

Cik izmaksā VSAC un sabiedrībā balstītie pakalpojumi?

*LM dati <http://www.lm.gov.lv/lv/publikacijas-petijumi-un-statistika/statistika/valsts-statistika-socialo-pakalpojumu-un-socialas-palidzibas-joma/gada-dati>

**VSAC pakalpojums pilngadīgai personai svārstās robežās no 27,74 līdz 32,27 eur/ dienā, bet bērniem ir 101,66 eur/dienā, VSAC sniegtā informācija uz 2020. gada 1. oktobri

***vidējās izmaksas svārstās no 12,37 līdz 24,34 eur/ dienā, apkopojot vairāku dienas centru un grupu dzīvokļu izmaksas uz 2020. gadā

Latvijā jau šobrīd eksistējoši labie piemēri

- Nodibinājums “**Fonds KOPĀ**”: grupu dzīvokļu pakalpojums personām ar smagiem psihosociāliem traucējumiem, speciālās darbnīcas (šūšanas un veļas mazgāšanas) personām ar garīga rakstura traucējumiem
- Biedrība “**Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi**”: dienas aprūpes/nodarbinātības centrs personām ar smagiem un dziļiem garīgās attīstības traucējumiem
- Biedrība “**Gaismas stars**”: dienas aprūpes centrs personām ar psihosociāliem traucējumiem
- Biedrība “**Rūpju bērns**”: sociālais uzņēmums, kurā nodarbināti cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem, tostarp garīga rakstura traucējumiem
- Biedrība “**Cerību spārni**”: dienas aprūpes centrs, specializētās darbnīcas, sociālais uzņēmums Siguldā
- Un citi.

Evitas stāsts

PUBLIKAS

II

Apstākļi VSAC

DZĪVE VSAC

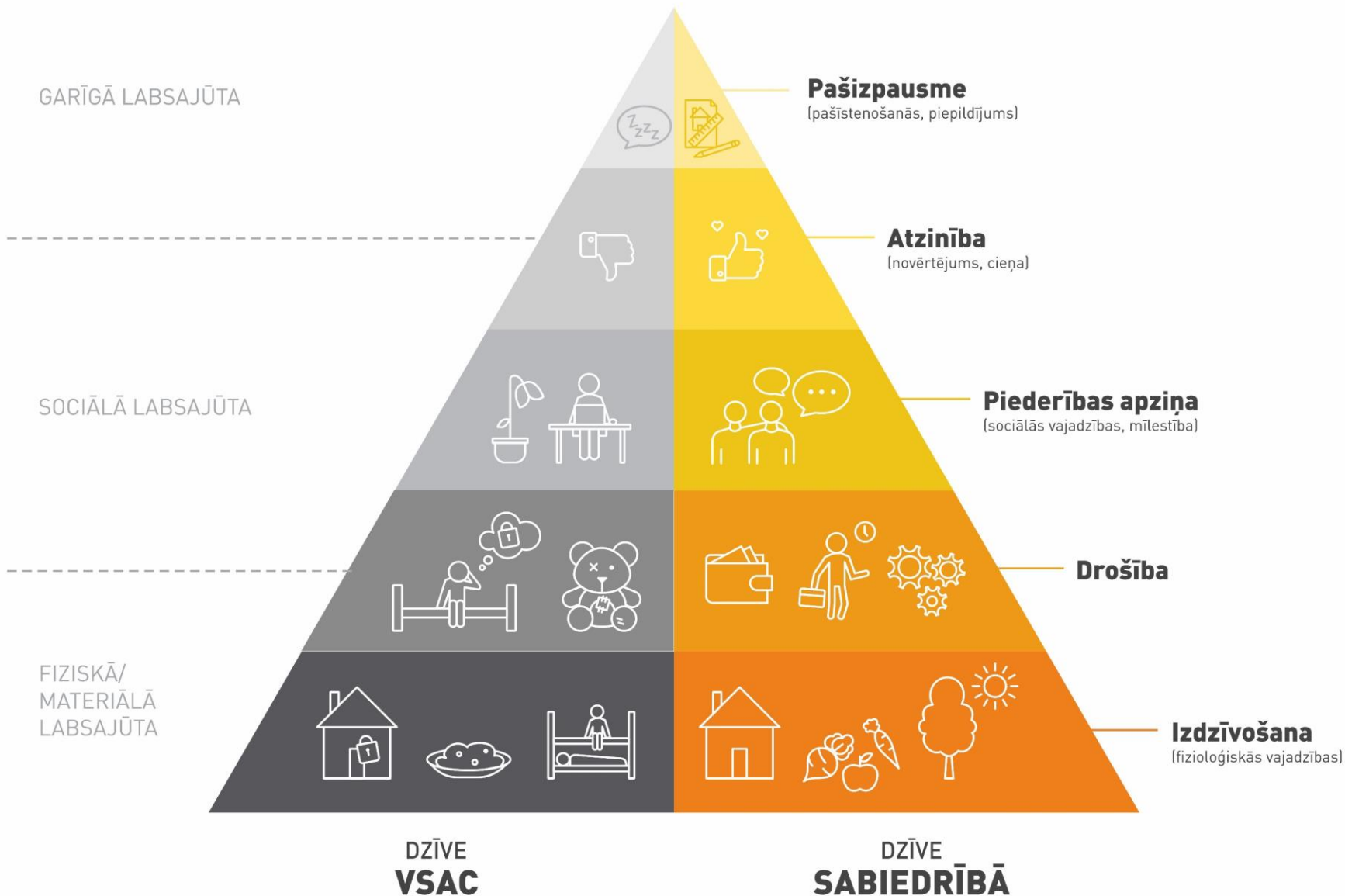
- Apātisks, noslēdzies
- Nav nākotnes perspektīvas
- Nav iespēju pieņemt lēmumus par savu dzīvi
- Degradējoša vide
- Garlaicība
- Zaudē praktiskās dzīves iemaņas
- Zaudē iemaņas veidot kontaktus ar cilvēkiem ārpus aprūpes centra
- Zaudē prasmi uzņemties atbildību par savu dzīvi
- Nav iespējas izvēlēties, ko ēst, ko ģērbt mugurā
- Nav iespēju pašam sev gatavot ēdienu
- Pakļauts dienas režīmam – kad celties, cikos ēst un cikos iet pastaigā
- Spiests dzīvot kopā ar citiem cilvēkiem, kurus nav izvēlējis
- Nav savas personīgās dzīves telpas (istaba visbiežāk ir jādala ar citiem)
- Ja nav radnieku, nav iespējas paņemt brīvdienas

DZĪVE SABIEDRĪBĀ

- Aktīvs, ar vēlmi un ieinteresētību darboties
- Dzīvespriecīgs
- Ir iespēja izvēlēties nodarbes atbilstoši savām interesēm
- Atbilstoši spēju līmenim izdara izvēli, pieņem lēmumus par savu dzīvi – ko ēdis, ko ģērbis mugurā
- Var iekārtot savu dzīves vidi
- Pats pārvalda savus līdzekļus
- Pats izvēlas, ar ko kopā dzīvot
- Ir iespēja gatavot ēdienu, apmeklēt veikalu
- Iespēja iesaistīties normālās sabiedriskās dzīves aktivitātēs
- Var svinēt dzimšanas dienu, tad kad tā reāli ir
- Var dzīvot veselīgu dzīves veidu
- Nodarbinātība atbilstoši vecuma posmam un interesēm
- Brīvā laika pavadīšanas iespējas atbilstoši vecuma posmam un interesēm

MASLOVA PIRAMĪDA

Ēdiena video

PUBLIKAS

“Cilvēkam tiek atņemta un sagrauta personība un cieņa”

- Gadu gadiem konstatētie cilvēktiesību pārkāpumi – privātums, sadzīve, rehabilitācija, vide utt.
- Cilvēka dzīves kvalitāte vispār nav prioritāte
- Tiesībsarga rekomendāciju izpilde un “labie piemēri”

Mārtiņa stāsts

Ko tālāk?

Tiesībsarga priekšlikumi:

- Nodrošināt visā valsts teritorijā plašu sabiedrībā balstīto pakalpojumu klāstu
- Ar 2024. gada 1. janvāri VSAC vairs neievietot nevienu jaunu klientu, tā vietā ikvienai personai ar invaliditāti nodrošināt sabiedrībā balstītu pakalpojumu

Latvijas Republikas tiesībsargs

Paldies!